

УДК 336.2:339.16.012.32 (045)

Бондаренко О.М., Сліпенчук Г.В.

**СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ:
ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

У статті розглядається порівняльна характеристика систем оподаткування для малого бізнесу, які діють на підставі податкового кодексу України. В зв'язку з тим, що кожний підприємець під час реєстрації своєї діяльності має право самостійно обрати систему оподаткування для свого бізнесу в статті наводяться переваги та недоліки кожної із систем оподаткування.

Ключові слова: суб'єкт підприємницької діяльності (СПД), фізична особа-підприємець (ФОП), загальна система оподаткування, спрощена система оподаткування.

В статье рассматривается сравнительная характеристика систем налогообложения для малого бизнеса, которые действуют на основании налогового кодекса Украины. В связи с тем, что каждый предприниматель во время регистрации своей деятельности имеет право самостоятельно выбрать систему налогообложения для своего бизнеса, в статье приводятся преимущества и недостатки каждой из систем налогообложения.

Ключевые слова: субъект предпринимательской деятельности (СПД), физическая особа-предприниматель (ФОП), общая система налогообложения, упрощенная система налогообложения.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України залежить від активності малого підприємництва. У більшості країн світу йому належить значне місце в загальній сумі валового національного продукту, виробництві товарів та продуктів, наданні послуг, що дає змогу повніше задовольняти попит у товарах, збільшувати зайнятість населення, надходження грошових ресурсів до бюджету за рахунок сплати податків. Але розвитку малого підприємництва заважають цілий ряд економічних та організаційних перешкод, де особливу роль відіграє механізм його оподаткування. Введення в Україні спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва вже забезпечило необхідні зрушення в їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні в Україні питаннями спрощеного обліку і оподаткування досліджувались такими ученими – економістами, як Л.К. Воронова, П.І. Гайдучкий, П.М. Герасим, С.Л. Дем'яненко,

В.Г. Линник, Ю.Я. Литвин, В.І. Ляшенко, О.М. Онищенко, О. В. Покатаєва, С.В. Приймак та ін. Водночас серед названих авторів є різні точки нору щодо сутності даної проблеми.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. На даний час є велика кількість статей, публікацій і монографій щодо порядку переходу на різні системи оподаткування та їх економічної доцільності, проте недостатньо проаналізовані переваги та недоліки податкових систем, які можуть застосовуватись в малому бізнесі. Саме тому метою даної статті є розгляд та аналіз діючих систем оподаткування для малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оподаткування в Україні є одним з найскладніших у світі. Це пов'язано з постійними змінами та прогалинами з боку діючого законодавства, особливо в частині проведення оподаткування спрощеної системи. Тому багато «єдинників» стали замислюватись про перехід на

загальну систему. Одні стали замислюватись і добровільно переходити на загальну систему, а інші були змушені перейти з спрощеної системи оподаткування.

На жаль, підприємці які працювали на єдиному податку знають лише порядок проведення оподаткування на спрощеній системі, але опиняючись на загальній системі оподаткування не чітко уявляють, що саме їх чекає в новому статусі.

Тож, згідно Податкового кодексу України (ПКУ) для фізичних осіб-підприємців системи оподаткування представлені двома формами:

- загальна система оподаткування для фізичних осіб;
- спрощена система оподаткування для фізичних осіб.

У першому випадку база оподаткування розраховується наступним чином: сума доходів – сума витрат. У другому випадку податки сплачуються з усієї суми виручки СПД (ФОП).

Умови роботи на загальній системі оподаткування встановлені ст. 177 ПКУ. Податок доходів підприємця сплачується за ставкою 15 %, а у випадку, якщо чистий оподатковуваний дохід більше 10-кратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року, то ставка податку становить 20 % від суми перевищення. Так, в 2015 році до 12180 грн. (за мінусом єдиного соціального внеску) місячного доходу застосовується ставка 15 %, а з суми перевищення цього розміру – утримується ставка 20 %

Крім податку з доходів підприємці сплачують єдиний соціальний внесок (ЄСВ) у розмірі 34,7 %. Згідно чинного законодавства, базою оподаткування ЄСВ є сума доходу (прибутку), отриманого від підприємницької діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути менше розміру мінімального страхового внеску за місяць, у якому отримано дохід (прибуток). Із 01.01.2015 р. Законом України від 28.12.2014 р. № 71-VIII внесено зміни до Закону № 2464. Цими нововведеннями передбачено, що у разі якщо платником не отримано доходу (прибутку) у будь-якому окремому місяці звітного року, загальносистемник має право самостійно визначити базу нараху-

вання, але не більше її максимальної величини. Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску, згідно чинного законодавства, складає 17 прожиткових мінімумів для працезданих осіб (січень – серпень 2015 р. – 1218 грн., вересень – грудень 2015 р. – 1378 грн.). При цьому сума ЄСВ не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску. Державна фіскальна служба України також зазначила, що ФОП, які обрали загальну систему оподаткування і не отримували доходу не зобов'язані сплачувати ЄСВ за такий період.

Якщо СПД використовує працю найманих робітників, також необхідно щомісяця сплачувати податки з заробітних плат та інших подібних виплат податок на доходи найманого працівника; військовий збір; єдиний соціальний внесок з фонду оплати праці (за рахунок СПД); єдиний соціальний внесок із зарплати працівника. Незаперечно перевага загальної системи оподаткування полягає в тому, що розмір сплачуваних доходів в основному залежить від розміру одержуваних доходів і понесених витрат. Іншими словами, якщо підприємець за звітний період не отримав доходу від своєї діяльності, то відповідно податки він не платить. Приватні підприємці, які обрали спосіб оподаткування на загальній основі не мають пільг, повного або частковою звільнення від сплати певних видів податків і зборів. Слід зазначити, що представники СПД можуть зареєструватися платником ПДВ на добровільній основі. Але, крім того, необхідно врахувати, що ст. 181 ПКУ передбачає обов'язкову реєстрацію платником ПДВ, якщо виходячи з результатів останніх 12 місяців, загальна сума від реалізації товару, виконання робіт та надання послуг сукупно перевищила 1 млн. грн. (за вирахуванням суми сплаченого ПДВ).

На загальній системі, на відміну від єдиного податку, немає обмежень щодо обсягів реалізації, виду здійснюваної діяльності, кількості найманих працівників. Основним недоліком даного способу оподаткування доходів приватного підприємця є його складність. Підприємці зобов'язані вести облік і документально підтверджувати свої доходи і витрати. При

цьому до витрат включаються ті витрати, які документально підтверджені і відносяться до витрат операційної діяльності згідно з розділом III ПКУ. На жаль, вказаний розділ кодексу не враховує особливостей ведення господарської діяльності приватними підприємцями.

На початку 2015 р. спрощена система оподаткування (розділ 14, глава 1 ПКУ) зазнала серйозного реформування і деталізації. У той же час відповідальність за порушення податкового законодавства для платників єдиного податку також чітко прописана і посилена. Так:

- тепер існує не 6 груп, а лише 4, при цьому платники колишніх 3-6 груп тепер віднесені до 3 групи, а 4 група – це колишні платники сільгосподатку;

- обов'язкове використання касового апарату при готівкових та безготівкових розрахунках;

- ставка для третьої групи платників ПДВ становить 2%, для всіх інших – 4%;

- для першої та другої груп підвищили розмір максимально допустимого доходу: 300 тис. і 1,5 млн.

- стаття 296 ПКУ зобов'язує підприємців вести Книгу обліку доходів (і витрат), форма якої затверджена наказом Мінфіну від 15.12.201 № 1637;

- визначено два терміни подання платником звітності:

- до 9 лютого щорічно – 1, 2, 4 групи;

- до 9 травня, 9 серпня, 9 листопада, 9 лютого щоквартально – 3 група.

- 1 і 2 групи оплачують авансові платежі щомісяця до 20 числа (або за весь рік). 3 група здійснює оплату щоквартально, протягом 10 днів з останнього дня для подачі декларації 4 група оплачує податок щомісяця (до 30 числа місяця, наступного за звітним) в певному процентному співвідношенні.

- ставки єдиного податку на 2015 рік:

- 1 група – максимум 10% мінімальної ЗП на місяць;

- 2 група – максимум 20% мінімальної ЗП на місяць;

- 3 група – неплатники ПДВ 4% суми доходу; платники ПДВ 2% суми доходу;

- 4 група – залежить від обсягу та характеристики земельної ділянки.

Для перших двох груп конкретний розмір ставки встановлюється місцевою радою щорічно. Розміри ставок можна

перевірити на сайті Державної фіскальної служби. Спрощена система оподаткування доходів приватного підприємця – єдиний податок, первинно мала мету – спрощення системи оподаткування шляхом заміни сукупності податків і зборів на один податок. Сьогодні єдиний податок втратив своє первісне призначення і вже не замінює всі податки, тому платники єдиного податку сплачують крім основного і ряд інших податків. Розрахунок бази оподаткування на єдиному податку настільки ускладнили, що податок перестав бути спрощеною системою оподаткування. Оскільки при бажанні, у будь-якого підприємця можна знайти порушення, на підставі якого підприємець зразу буде переведений на загальну систему оподаткування. Під час аналізу норм діючого законодавства було з'ясовано, що підприємець може опинитися на загальній системі оподаткування «в покарання»

- якщо порушить умови перебування на єдиному податку. До таких порушень законодавці відносять: здійснення видів діяльності, не зазначених у свідоцтві платника єдиного податку підприємцями 1 і 2 групи; використання не грошових розрахунків; перевищення встановленого ліміту доходу реалізації для відповідної групи платників єдиного податку; інші порушення умов перебування на єдиному податку. Але, все ж таки, спрощена система оподаткування має суттєві переваги порівняно із загальною системою:

- підприємці платять фіксовану суму єдиного податку (для 1-ї та 2-ї групи єдиного податок сплачується в розмірі від 1% до 20% від мінімальної заробітної плати) або суму у відсотках від обороту – 2 або 4% від доходу);

- підприємці сплачують ЄСВ у розмірі 34,7 % від мінімальної заробітної плати;

- ведеться спрощений облік доходу і витрат;

- надається підприємцями переважно лише дві форми звітності – декларація платника єдиного податку та податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платника податку, і сум утриманого з них податку. Платники єдиного податку за ставкою 2 і 4 % здають декларацію з податку на додану вартість. Крім того, чинним законодав-

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика загальної системи оподаткування
та спрощеної системи оподаткування**

Загальна система оподаткування	Спрощена система оподаткування
Загальні положення про діяльність підприємця	
<i>Види діяльності, які дозволені підприємцю</i>	
Обмежень не передбачено	Обмеження встановлено ст.. 291.5 ПКУ
<i>Гранична сума доходу, яка дозволена підприємцю</i>	
Обмежень не передбачено	1 група – 3003000 грн. на рік; 2 група – 1500000 грн. на рік; 3 група – 20000000 грн. на рік.
<i>Реєстрація ІРО підприємцем</i>	
Обов'язково реєструється при готівкових розрахунках	1 група – не застосовується; 2 група – застосовується з 01.01.2016 р. якщо дохід перевищує 1 млн. грн.; 3 група – застосовується з 01.07.2015 р., якого дохід перевищує 1 млн. грн.;
<i>Реєстрація ПДВ</i>	
Обов'язково при перевищенні 300 тис. грн. за останні 12 місяців Добровільно – за бажанням	Добровільно – по бажанню Для 1 і 2 групи реєстрація платником ПДВ не передбачена
<i>Форма розрахунків і постачальником та покупцями</i>	
Грошова, не грошова	Тільки грошова (готівкова та безготівкова)
<i>Наявність статусу резидента</i>	
Обмежень за статусом резидента не передбачено	Нерезиденти не можуть бути платниками єдиного податку
<i>Обмеження при зміні системи оподаткування</i>	
Обмежень не передбачено	За наявності податкового боргу перед бюджетом перехід на єдиний податок заборонений
Загальна система оподаткування	Спрощена система оподаткування
<i>Первинні документи, які підтверджують витрати підприємця</i>	
Акт наданих послуг, акт виконаних робіт, прибуткова або видаткова накладна, податкова накладна, товарний чек	Акт наданих послуг, акт виконаних робіт, прибуткова або видаткова накладна, податкова накладна, чек, товарний чек
<i>Книги обліку, які веде підприємець</i>	
Книга обліку доходів і витрат на найманого працівника окрема книга не реєструється	1 і 2 група веде Книгу обліку доходів. 3 група (неплатники ПДВ) ведуть Книгу обліку доходів 3 група (платники ПДВ) ведуть Книгу обліку доходів і витрат. На найманого працівника окрема книга не реєструється
ПДФ	
<i>Податки, які платить підприємець</i>	
ПДФО (податок з доходів фізичних осіб) ЄСВ (єдиний соціальний внесок)	ЄП (єдиний податок) ЄСВ (єдиний соціальний внесок)
<i>Ставки основних податків підприємців</i>	

ПДФО 15% і 20% 15 % доходу за звітний місяць не вище десятикратного розміру	1 група – 10%; 2 група – 20 %; 3 група – 2 % зі сплатою ПДВ і 4 % без сплати ПДВ Відсоток для 1 і 2 групи розраховується від мінімальної зарплати на 1 число звітного року. Відсоток для 3 групи розраховується від оподатковуваного доходу
Відповідальність за несвоєчасну сплату (несплату) або несвоєчасне поданий (неподання) звітності:	
<i>Єдиний соціальний внесок</i>	
За неподання або несвоєчасне подання передбачено штраф 170 грн.	
<i>ПДФО Єдиний податок</i>	
При затримці оплати до 30 днів штраф 10 % від суми недоплати, при затримці оплати до 60 днів штраф 20 % від суми недоплати. На суму податкового боргу нараховується пеня 120% річних	Для 1 і 2 групи штраф 50 % від суми недоплати. Для 3 групи при затримці оплати до 30 днів штраф 10 % від суми недоплати, при затримці оплати до 60 днів штраф 20 % від суми недоплати. На суму податкового боргу нараховується пені 120 % річних
Загальна система оподаткування	Спрощена система оподаткуванні
<i>Несвоєчасна сплата ЄСВ</i>	
Штраф у розмірі 10 % від суми недоплати. Також нараховується пеня у розмірі 0,1 % від суми недоплати за кожний день прострочення.	
<i>Відповідальність не ведення або неправильне ведення книги підприємця</i>	
Штраф 3-8 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (51 грн. – 136 грн). Повторне порушення 5-8 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (85 грн – 136 грн).	
<i>Відповідальність підприємця за не оприбуткування (неповне та / або несвоєчасне) оприбуткування готівкової виручки</i>	
П'ятикратний розмір від суми не оприбуткованої виручки	

ством України передбачено ряд інших обмежень по можливості переходу або застосування спрощеної системи оподаткування (табл. 1) [1-5].

Аналітики відзначають, що навіть за тих умов, які наведені в табл.1, дві третини підприємців України тільки завдяки єдиному податку здійснюють легально свою підприємницьку діяльність. Тому, на нашу думку, ліквідація такого виду системи оподаткування спричинить масовий відхід суб'єктів малого та середнього бізнесу в тіньову економіку або призведе до закриття бізнесу.

Висновки. На основі вище викладеного можна зробити висновок, що незважаючи на ряд обмежень, спрощена система оподаткування є більш зручною в застосуванні і найбільш повно дозволяє підприємцю використати систему розрахунків готівкою, а це найбільш актуально в сфері роздрібною торгівлі та надання побутових послуг населенню. Однак підприємцю при виборі системи оподаткування просто необхідно зважити всі переваги і недоліки обох систем оподаткування, щоб вибрати найбільш прийнятну систему і в оподаткуванні, і в застосуванні.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 23.12.2010 р. № 2856-VI.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71-VIII.
3. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 року № 2464-VI.
4. <http://www.buhuslugi.com.ua>
5. <http://nakaz.com.ua/ua/opodatкування-spd-2015>

Bondarenko O.M., Slipenchuk A.V.

TAX FOR SMALL BUSINESS: THEIR ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

In the article comparative description of the systems is examined taxations for small business, that operate on the basis of internal revenue code of Ukraine. In connection with that every businessman during registration of the activity has right independently to choose the system of taxation for the business to the article advantages and defects are driven each of the systems of taxation.

Development of economy of Ukraine depends on activity of small enterprise. In the most world countries him administrable place belongs to in the lump sum of gross national product, producing goods and foods, grant of services, that gives an opportunity completer to satisfy demand in commodities, to increase employment of population, receipt of money resources in a budget due to tax payment. But small enterprise a number of economic and organizational obstacles keeps down, where the special roles played by the mechanism of his taxation. Introduction to Ukraine of the simplified system of taxation of small business entities already provided necessary changes in their development.

Unfortunately, businessmen that worked on the united tax know only the order of realization of taxation on the simplified system, but appearing on the general system of taxation present not clearly, that exactly expects them in new status. The simplified system of taxation of profits of sole proprietors the united tax, initially small sweep is simplification of the system of taxation of replacement of totality of taxes and collections a way on one tax. Today the united tax lost his primitive setting and already does not replace all taxes, that is why the payers of the united tax pay the row of other tax excerpt basic.

The calculation of base of taxation on the united tax was so complicated, that a tax had left off to be the simplified system of taxation. As at a desire, for any businessman it is possible to find violation on the basis of that a businessman at once will be translated on the general system of taxation.

Analysts mark that even at those terms two one third of businessmen of Ukraine only due to the united tax carry out the entrepreneurial activity legally. To torn, liquidation of such type of the system of taxation will entail mass departure of subjects of small and mid size businesses in a shadow economies or will force the closure of business.

Keywords: subject of entrepreneurial activity, policymakers-businessman, general system of taxation, simplified system of taxation.